

Korte mededelingen

Commentaar op het artikel:

'De Blauwe Reiger in Nederland'

In 'Het Vogeljaar' van juni 1973 verscheen een artikel van de hand van de heer A. A. Blok getiteld 'De Blauwe Reiger in Nederland Wel of Wee?'—II. In het artikel wijdt de heer Blok enige aandacht aan de gehalten van pesticiden en PCB's, die in de weefsels van Nederlandse reigers zijn aangetoond. Ik betreur het, dat de heer Blok zich zo negatief heeft geuit over de aandacht die in Nederland aan de invloed van bestrijdingsmiddelen op het milieu wordt besteed.

Gesteld wordt, dat in ons land een tegenstelling zou bestaan tussen 'de ernst van het probleem, de hoeveelheid er aan bestede leuzen en de voor onderzoek en bestrijding van de problematiek aanwezige mogelijkheden'. In Engeland zou één en ander veel beter zijn. Gaarne verwijs ik in dit verband op de werkzaamheden die in ons land in de afgelopen 10 jaar zijn uitgevoerd onder auspiciën van de Commissie TNO voor Onderzoek inzake Nevenwerkingen van bestrijdingsmiddelen en aanverwante stoffen. De activiteiten van met name de Contactgroep Fauna van deze commissie hebben ook belangrijk bijgedragen tot een vermindering van de risico's van chemische bestrijdingsmiddelen voor de wilde fauna. Er is geen enkele aanleiding voor de veronderstelling dat aan deze problematiek in Nederland minder aandacht zou worden besteed dan bijvoorbeeld in Engeland. Op het gebied van de beperking van de voor vogels gevaarlijke toepassingen van bestrijdingsmiddelen is ons land zelfs verder gevorderd dan Engeland.

Mede dank zij de objectiviteit, die tot dusver in het onderzoek werd nagestreefd is in ons land een goede gespreksbasis ontstaan tussen enerzijds de wetenschappelijke onderzoekers en natuurbeschermingsinstanties en anderzijds de voor de toelating van bestrijdingsmiddelen verantwoordelijke autoriteiten. Bij de toelating van nieuwe middelen wordt op het ogenblik zeer nadrukkelijk gelet op de mogelijke schadelijke effecten, die bepaalde toepassingen zouden kunnen hebben op de wilde fauna en verwacht mag wor-

den, dat de aandacht voor dit aspect in de toekomst nog zal toenemen. Opmerkingen als zou 'de pesticidenbedreiging als een ziekte onze welvaart bedreigen' zijn onjuist en tendentius. De niet ter zake geïnformeerde lezer wordt er door misleid en is dan niet meer in staat zich een objectief oordeel te vormen over de relatieve importantie van de verschillende factoren, die als potentiële bedreiging van het milieu moeten worden beschouwd. Uiteindelijk wordt hierdoor ook de slagvaardigheid van het milieubeschermingsbeleid ondermijnd.

- Prof. dr. J. H. Koeman, Landbouwhogeschool, Transitorium, afd. Toxicologie, De Dreijen 11, Wageningen

Voorzover mijn artikel aanleiding kan hebben gegeven tot het ontstaan van klaarblijkelijk misverstanden bij prof. Koeman spijt mij dat. Juist hij en de TNO-commissie waren zeker niet het doelwit van de door hem gekritiseerde opmerkingen mijnerzijds. Ik meen ook dat dit bij lezing van mijn artikel met enige goede wil van de zijde van de lezer duidelijk merkbaar moet zijn geweest. Immers juist het werk van de heer Koeman en dat van zijn medewerkers uit zijn 'Utrechtse periode' wordt herhaaldelijk en zeer zeker in positieve zin door mij vermeld. Ik begrijp zijn verwijt dan ook niet helemaal. Indien er nog twijfel over mocht bestaan, dan ten overvloede deze verduidelijking: mijn kritische opmerkingen vooral in de aanhef van het stuk zijn in het geheel niet gericht tot die onderzoekers, instellingen of overheidsdienaren, die zich juist wel met alle kracht inzetten voor onderzoek en bestrijding van biociden. Als ik dan ook een tegenstelling opmerk tussen leuzen op dit gebied en middelen en mogelijkheden tot onderzoek, dacht ik niet te hoeven verduidelijken, dat ik hen hiermee niet bedoelde (gebruiken zij dan leuzen?), maar bijvoorbeeld die politici, hun partijen, aktie groepen en autoriteiten, die de milieuproblematiek ter wille van eigen politiek of ander gewin voor hun karretje spannen, zonder tot daden over te gaan.

Of we in Nederland tevreden moeten zijn met de voor pesticidenonderzoek ter beschikking staande middelen is

een zaak waar m.i. altijd over te discussiëren valt. Engeland heb ik slechts genoemd om aan te geven hoe men daar juist in het geval van de Blauwe Reiger (daar ging het artikel toch immers over) een onderzoek heeft opgezet, van een type en van een grondigheid, waarvan in Nederland nu juist gebleken is dat het bij de Blauwe Reiger door gebrek aan mankracht en middelen niet uit te voeren viel. Dat was de argumentatie die ik destijds te horen kreeg.

Overigens zijn er allicht, zelfs veel, landen waar de situatie op dit gebied slechter is dan bij ons. Prof. Koeman zal het met mij eens zijn, dat er ook landen zijn, waar dit beter is. De zaak waar het dan om draait is, dat wij als dichtstbevolkte land van Europa met een navenant niveau van de milieu-problematiek vóór zouden moeten lopen op wat alle anderen op dit gebied presenteren. Ik ben wat dat betreft blijkbaar minder gauw tevreden dan de heer Koeman. Ik kan deze overtuiging van mij nu echter niet bepaald zien als een bedreiging van 'de goede gespreksbasis' op dit gebied, met de autoriteiten, waarvan de heer Koeman gewaagd. Integendeel: een zakelijke en soms harde opstelling tegenover de autoriteiten lijkt mij ook in Nederland niet altijd overbodig.

Ten slotte meen ik er verstandig aan te doen de overige opmerkingen van de heer Koeman te laten voor wat ze zijn. Discussie er over zou zeker leiden tot zaken, die buiten het normale kader van 'Het Voeljaar' zouden vallen. Gezien de aard, de toon en de gebruikte kwalificaties (die me overigens nogal onzakelijk voorkomen) van dit deel van de reactie van professor Koeman, is dat ook niet goed mogelijk. Ik laat het oordeel over de kans op misleiding door mijn artikel van 'de niet ter zake geïnformeerde lezer' tot het vormen van objectief oordeel graag over aan die lezer, al heeft de heer Koeman in dit onderscheidingsvermogen van de lezer blijkbaar weinig vertrouwen. Ik reken er echter op, dat althans sommigen van die lezers evenmin als ik kunnen begrijpen, hoe mijn artikel de 'slagvaardigheid van het milieubeschermingsbeleid' zou kunnen ondermijnen, als met de feiten in de hand gewezen wordt op reële zaken, waarvan sommige door mij hierboven wederom naar voren gebracht zijn.

● A. A. Blok, Vrijheidslaan 60 III, Amsterdam

De Torenvalk en zijn prooi

Ook de korte berichten over dit onderwerp in de nrs. 3 en 4 van ons blad hebben verschillende reacties van lezers opgeleverd, die wij u hieronder, ter besparing van plaatsruimte, in verkorte vorm weergeven.

E. ter Laak uit Amsterdam verwijst naar een waarneming van M. Versluys, gepubliceerd in 'De Pieper' jrg. 9 nr. 5, waarin melding wordt gemaakt van een Torenvalk die op 14 februari 1970 in de weilanden langs de IJsselmeerdijk tussen Kinselmeer en Barnegat werd opgejaagd met een grote prooi in de poten, hetgeen later een Kramsvogel bleek te zijn. Aangezien de grond niet met sneeuw was bedekt of hard bevroren was, was het moeilijk een reden aan te geven waarom de Torenvalk deze prooi had geslagen.

Op 28 dec. 1972 joeg schrijver met mej. L. Uytengaak in de polder IJdoorn bij Durgerdam een wijfje Torenvalk op met een grote prooi in haar klauwen. Dit bleek een klein formaat Ekster (38 cm) te zijn die zij eerder dood in het weiland hadden zien liggen. Indien de Torenvalk de Ekster niet heeft geslagen, hetgeen zeer goed mogelijk is, dan is het wel een aaseter. Op 2 juni 1972 vonden zij in een nestkast van een Torenvalk in dezelfde polder o.a. twee donsjongen van de Grutto.

S. Visser te Zwolle vertelt hoe hij een Torenvalk een Huismus zag slaan bij een brede meidoornheg, waarin Merels, Vinken, Huismussen en mezen zaten. Langs de heg vond hij gedurende de winter 2 Merels, 1 Zanglijster en 1 Kramsvogel. Ze waren of op de rug of op de borst opengerukt en in twee gevallen lag de kop er naast. Schrijver had de indruk dat ze eveneens door de Torenvalk waren geslagen. In maart 1973 vond hij in een braakbal ter plaatse een lijstersnavel.

Van B. Boekhout te Rockanje ontvingen wij de mededeling dat hij in het natuurreservaat Scheelhoek op Goeree-Overflakkee in de nestkasten van Torenvalken plukresten van Huismussen vond en kegelsnaveltjes in de braakballen. In de Slufter op Texel had schrijver een Torenvalk met veel moeite een braakbal zien produceren. Uit de braakballen die hij daar vond kwamen ook weer kegelsnaveltjes en zelfs twee snavels ter grootte van die van een Veldleeuwerik.

Ten slotte meldt J. van der Geld uit Wormer dat uit zijn waarnemingen

sedert 1963 blijkt dat Torenvalken vogels als prooi hebben. Vooral jonge Spreeuwen blijken daar een geliefde prooi, terwijl ook wel eens restanten van Merels werden gevonden.

G. M. P. Sponselee deelt mede, dat hem uit proeven is gebleken dat het aantreffen van snavedelen in de braakballen van Torenvalken zeer wel mogelijk is. Hij merkt daarbij nog op, dat er geen voedselgebrek nodig is om Torenvalken vogels te doen slaan.

H. J. L.

Uilen en stootvogelsterfte in Zeeland winter 1972 - '73

Er is slechts weinig publiciteit gegeven aan de massale vogelsterfte in die voorbije winter waarin geruisloos een legertje uilen en stootvogels ten onder ging. Slechts enkele streekbladen namen het in hun pagina's op.

Het voorspel begon in de winter '69-'70. Waterschappen in Zeeland gaven toen opdracht de ratten door in cumarine gedrenkte haver te vergiftigen. Enkele weken na aanvang van deze actie kwamen van de met gif bewerkte plaatsen een tiental uilen en stootvogels binnen. Het is te begrijpen dat onze gedachten direct uitgingen naar de cumarine. Desgevraagd deelde een ambtenaar van het Ministerie van Volksgezondheid ons mede dat het gif voor rattenbestrijding was vrijgegeven omdat alleen knaagdieren er aan zouden sterfen.

Door ons werd toen nagegaan hoe cumarine werkt. We kwamen daardoor tot de wetenschap dat het gif na opname de stollingsfactor uit het bloed wegneemt. Inwendige niet meer te stoppen bloedingen treden op en het dier sterft. Tot zover winter '69-'70.

'Vijf ton in cumarine gedrenkte haver staat klaar voor gebruik'

Onder deze kop kondigde de 'Provinciale Zeeuwse Courant' de volgende rattenverdelgingsactie aan voor de winter '72-'73. Die vijf ton zijn inderdaad uitgestrooid en de gevolgen bleven niet uit. Vogelmenen van de beide Bevelanden sloegen alarm. In ons opvangcentrum te Roosendaal werden vanaf de vergiftigde plaatsen een vijftiental uilen aangevoerd, doden en nog levenden. Degenen die nog konden vliegen deden dit stuurloos. De doden zijn door ons opgestuurd naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut, afd. pluimveeziekten. In totaal

heeft dit instituut een dertigtal dieren onderzocht. Na twee maanden onderzoek schrijft het dagblad 'De Stem' in zijn editie van 4 april: 'Diergeneeskundigen en biologen staan nog voor raadsels'.

Nu, eind september, is dat raadsel er nog. De heer Lieshout van het C.D.I. te Rotterdam waar het onderzoek moet worden afgerond zegt: 'We zijn nog niet klaar, maar we weten wel dat het geen cumarine is'.

Uit het bovenstaande kan men opmerken dat twee rattenbestrijdingsacties zijn gevoerd. Tezelfdertijd en plaats sneuvelden massaal uilen en roofvogels. Van andere plaatsen werden geen sterfgevallen bekend. Veel van de gestorven vogels worden als verkeersslachtoffer aangeduid. Volgens ons kwam dat door de verminderde vitaliteit van de slachtoffers. Immers uit andere delen van het land waarin niet met vergif gewerkt is kwam dit laatste niet voor.

Hieronder een lijst met aantal en soort uit het getroffen gebied samengesteld door de heren W. Phaff, Wachtoplein 12, Yerseke en L. de Koeyer, Boisotstraat 26, Koudekerke aangevuld met gegevens, verzameld door dr. J. Wattel.

Kerkuil	Ransuil	Torenvalk	Velduil
43	45	32	1

Bovenstaande aantallen zijn lang niet volledig. Als men weet dat alleen bij preparateur Van Twist te Breda 50 uilen uit Zeeland ter preparatie zijn aangeboden dan verliest men alle houvast wat betreft de aantallen van de omgekomen dieren. Slechts een klein percentage wordt als regel gevonden. Er is dus geen schatting naar het aantal te doen.

Wat we wel hopen is een snelle uitslag van het onderzoek. Voor de oorzaak bekend is, is geen bestrijding mogelijk.

● L. A. A. Jans, Hobbemastraat 20, Roosendaal, tel. 01650 - 36157

Zie ook het artikel 'Stootvogel- en uilensterfte in Zeeland' in 'Sterna', jaargang 17 (1973), nr. 3, pag. 60-63 samengesteld door de redactie met o.m. gegevens van de heer W. Phaff. Hierin worden 30 dood gevonden Torenvalken en 108 dood gevonden uilen meld, tevens 48 'winterslachtoffers'. Het aantal verkeersslachtoffers bedroeg 62 ex. en het aantal gifslachtoffers en slachtoffers met onbekende doodsoorzaak bedroeg 75 ex.

Vragen rond de geringe aanwas van Eidereenden en Bergeenden op Vlieland -

In 'De Pieper' (jrg. 12, no. 5, 1973, pp. 41-52) beklagt A. Hoogerwerf zich er over dat hij nauwelijks ziet dat er jonge Eidereenden op Vlieland volgroeid worden en hij komt met volgens hem alarmerende berichten dat dit wel eens aan de Zilvermeeuwen te wijten zou kunnen zijn. Er dringen zich enkele vragen bij de schrijver op die hij zelf hier en daar al tracht te interpreteren. Schrijver komt met een vloed van gegevens, waardoor we door de bomen het bos niet meer kunnen zien.

Vast staat dat de Eidereend verliezen lijdt door parasieten, weersomstandigheden, vergiftigingen en predatie van de Zilvermeeuw. Hij schrijft verder 'mijn ervaringen wijzen er op, dat kleine pulli, maar ook grotere tot de leeftijd van circa 14 dagen, massaal door die meeuwen worden verorberd'. Deze ervaringen zijn maar met incidentele gegevens, aantallen, data en dergelijke gepreciseerd terwijl wordt verondersteld dat het aantal Zilvermeeuwen dat zich specialiseert op jonge vogels zich jaarlijks uitbreidt.

Hoogerwerf zegt dat de Zilvermeeuw het ook op de Bergeend en 'vermoedelijk nog andere vogelsoorten' heeft gemunt. Tenminste hij zag meeuwen op jonge Kluten jagen en heeft Scholekster pulli zien slaan op de Vliehors. De ervaringen van de schrijver zouden er verder op wijzen dat bij gebrek aan voldoende jonge Eidereenden nu de jonge Bergeenden nog meer te lijden hebben van de meeuwen.

Ondanks deze trieste beelden die geschilderd worden, moeten we vaststellen dat het de Eidereend op onze waddeneilanden voor de wind gaat, ondanks stookolie, parasieten en meeuwen. De populatie schijnt zich dus volledig op dit verlies ingesteld te hebben. Ook de Bergeend gaat daar niet achteruit evenals de Scholekster, Tureluur en Kluit.

Waarover we nu dus eigenlijk nog praten is dat het zo verschrikkelijk is dat die Zilvermeeuwen nu eenmaal jonge vogels grijpen. Mogelijk is het zelfs de (toenemende?) agressiviteit van de meeuwen mede in verband te brengen met de intensieve bestrijding van de soort door de mens. De verhoudingen onderling in de kolonies zijn door de bestrijding volkomen zoekgeraakt terwijl de kolonies zich onnodig spreiden

over terreinen door de onrust door de mens veroorzaakt. De bestrijding van de Zilvermeeuw vind ik, hoewel nu heel wat humaner dan voorheen, niet geheel aanvaardbaar.

Overigens heeft zich ná een geweldige toename het aantal Eidereenden wel gestabiliseerd en is nu nog onderhevig aan natuurlijke schommelingen waarbij de Zilvermeeuwen ongetwijfeld het hunne toe bijdragen dat het een sterk geslacht blijft.

Het verschijnen van parasieten bij de Eidereenden zou er op kunnen wijzen dat de populatie haar maximum wel heeft bereikt. Zilvermeeuwen reguleren en ruimen zieke vogels op, zo ook slachtoffers van het weer.

De darmparasiet kan ook bij zeer kleine jonge Eidereenden aangetroffen worden en deze jongen zouden eerder een prooi van de meeuwen kunnen zijn waardoor de ziekte tevens beperkt wordt.

Schrijver concludeert veel zonder met voldoende argumenten op tafel te komen. Een gevaarlijk artikel ten nadele van de Zilvermeeuw waarbij velen (zie ook de ongelukkige wijze waarop in het 'Waddenbulletin' jrg. 8, no. 4, pp. 34-35 aandacht op het artikel wordt gevestigd) de fijne nuances gemakkelijker over het hoofd zouden kunnen zien. In het laatste verslag van het RIN over het beheer van de zilvermeeuwenkolonies lezen wij o.m. 'dat de toename nog niet alarmerend hoog is'.

En tot slot zou ik hier aan willen toevoegen dat alle levende wezens van elkaar leven en dat zal altijd wel zo blijven ook. Omdat het pakken van jongen door Zilvermeeuwen er nu een beetje dramatisch uitziet moeten we ons niet door sentimenten laten leiden. In de allereerste plaats moeten we er op verdacht zijn of een soort al dan niet sterk achteruit gaat en zo ja dan onderzoeken welke concrete oorzaken hiervoor aan te wijzen zijn. Daarnaast zou ik voor de Zilvermeeuw een natuurlijke vijand willen zoeken, zodat de kolonies zich op natuurlijke wijze kunnen ontwikkelen. Volkomen rust in de op den duur kleine geconcentreerde kolonies zou naar ik aanneem al een groot deel van de moeilijkheden oplossen. De onnatuurlijke ingreep van de mens op een vogelpopulatie heeft al meer dan eens volkomen verkeerd uitgedrukt en ons voor onverwachte verrassingen gezet. Laten we goed oppassen onze neus niet téveel in zaken te steken die de natuur zelf veel beter op kan lossen!

J. T.

Club van Zeetrekwaarnemers

De laatste jaren is er een groeiende belangstelling merkbaar voor het waarnemen van al of niet trekkende vogels boven zee. Diverse artikeltjes van de laatste tijd, gebaseerd op (te) weinig gegevens maken het duidelijk dat samenwerking nodig is. Het interpreteren van het verschijningspatroon van kustvogels is slechts mogelijk op basis van zeer veel tellingen.

voorzijde

datum	uur	L	R	TP	*	niet invullen
'duiker'						Kleine jager
Parelduiker						lichte f
Roodkeeld						Kleinste j
'faut'						Gr mantelm
Fuut						Kl mantelm
Roodhalsfuut						Gr burgom
'kl fuut'						Zilvermeeuw
Kuifduiker						Stormmeeuw
Geoorde fuut						Kokmeeuw
'stormy tje'						Dwergm juv
Vaal stormv						Dwergm ad
Stormv tje						Vorkstaartm
N stormvogel						Driet m juv
'pijlstormv'						Driet m ad
Gra pijlst v						'stern'
N pijlst v						'n st/visd'
Jan van gent						Noordse st
le winter						Visdief
overg kl						Grote stern
adult kl						Lachstern
Bl reiger						Dwergstern
'grondel e'						Zwarte stern
Wilde eend						voor invullen zie handleiding
Wintertaling						UURTOTAALKAART ZEETREK z.o.z.
Zomertaling						

achterzijde

datum	uur	L	R	TP	*	niet invullen
'gr steltl'						waarn
'str looper'						medewaarn
'pleviertje'						
Scholekster						kijker(s)
Kievit						plaats
Zilverplev						
Goudplevier						hoogte t o v zeeniveau m
Bontbek						windkr B w richt
Strandplev						bevolking % zicht m
Kleine plev						verdere bijz
Steenloper						
Watersnip						
Wulp						event te ge- A = 0 - 10
Regenvulp						bruiken schat- B = 10 - 50
Rosse grut						tingschaal: C = 50 - 200
Overloper						D = 200 - 1000
Tureluur						of het teken ± E = meer dan 1000
Zw ruitter						
'Groenpootr						bijzonderheden
Kanoet						
Paarse st l						
Bonte st l						
Driet st l						
Kemphaan						
Kluut						

Reeds 5 jaar geleden werd vanuit de vogelwerkgroep van de CJN een poging ondernomen zoveel mogelijk waarnemers te bewegen hun waarnemingen te noteren op speciale zeetrekformulieren. Daar dit materiaal in deze vorm bijeengebracht, grote verwerkingsmoeilijkheden opleverde bij vlotte verslaggeving, werd begin 1972 door een aantal enthousiaste waarnemers besloten op een ander systeem over te stappen. Hiertoe werd de hierbij afgebeelde systeemkaart ontworpen. Hierop kan één uurtelling worden genoteerd. Voorgedrukt is een lijst van soorten die min of meer regelmatig over zee de kust passeren (uitgezonderd zangvogels). Tevens zijn combinaties van soorten opgenomen voor gevallen waar juiste determinatie niet mogelijk is (bijvoorbeeld 'pijstormvogel', Noordse Stern/Visdief, 'jager' enz. Per soort (groep) wordt gevraagd het aantal naar links (zuid), respectievelijk naar rechts (noord) vliegend en 'ter plaatse aanwezig' te noteren. De reeds eerder verzamelde gegevens zullen ook zoveel mogelijk op deze kaarten worden overgebracht.

Van de onder vrienden en kennissen verspreide kaarten werden er reeds 559 ingestuurd die betrekking hebben op herfst 1972. Een verslag van deze waarnemingen is te vinden in 'De Pieper' jrg. 12, nr. 3 (voor belangstellenden hebben wij nog enige exemplaren in voorraad).

Hoewel we een subsidie ontvingen van de Stichting Vogeltrekstation is het helaas niet mogelijk de uurtotaalkaarten gratis te verstrekken. Door overmaking van f 5.— op postrekening 29 75 662 t.n.v. penningmeester Club van Zeetrekwaarnemers, Noordwijk, ontvangt u 80 uurtotaalkaarten + handleiding. We hopen dat dit geen belemmering zal zijn aan deze coördinatie mee te doen.

Nadere inlichtingen bij:

L. S. Buurma, Egelantierstraat 22, Badhoevedorp, 02968-3839.

J. van Dijk, J. de Veerstraat 42, Noordwijk, 01719-7114.

J. F. de Miranda, Waalsdorperweg 295, Den Haag.

C. J. G. Scharringa, Steenen Camer 34, De Bilt, 030-760230.

Nieuw boek over valkerij

Eind maart 1974 verschijnt 'Vorstellijke vliegers en Valkenswaardse valkeniers sedert de zeventiende eeuw' van de hand van de Eindhovense historicus J. M. P. van Oorschot. Het boek behandelt de geschiedenis van de valkerij en de positie van de Kempische, vooral Valkenswaardse valkeniers en is het eerste, dat de valkerij en zijn beoefenaren plaatst in een historisch perspectief.

Voor het onderzoek werden vele buitenlandse archieven geraadpleegd, waarbij veel tot op heden onbekend materiaal is ontdekt over de vangst op IJsland, de verzending van de jachtvogels via het Deense hof naar vele Europese vorstenhuizen en de voorname rol die de Kempische valkeniers in dit vluchtbedrijf en jachtvermaak was toebedeeld.

De sociale positie van de valkeniers, hun wel en wee en de positie van de valkerij thans zijn boeiend beschreven.

Niet-abonnees kunnen intekenen op een in linnen gebonden uitgave van 388 pagina's bij de Stichting Zuidelijk Historisch Contact, Hogeschoollaan 225 te Tilburg. De Intekensprijs bedraagt

f 35.— (exclusief 4% BTW en verzendkosten), na 1 januari f 42,50.

Onverstandige beslissing: Balgzandpolder wordt toch industriegrond

De gemeente Den Helder gaat de Balgzandpolder (62 ha) in het bestemmingsplan Oostoever aankopen voor Domeinen om er industrieterrein van te maken. Een grote meerderheid van de gemeenteraad ging begin november accoord met een aanvullend crediet voor dat doel. Slechts 4 van de 33 raadsleden bleken op 7 november tegen de definitieve aankoop van het poldertje te zijn.

Tegen het voornemen van het gemeentebestuur om van de polder tussen het Noordhollands Kanaal en de Waddenzee industrieterrein te maken protesteerden verscheidene organisaties en verenigingen op het gebied van natuur- en milieubescherming. De Balgzandpolder is nu een stiltegebied waar veel vogels broeden, die op het wad foerageren.

Ondanks de vele protesten heeft men deze onverstandige beslissing toch doorgezet. We hebben er slechts één woord voor: onbegrijpelijk!

Laatste Europese Purperkoeten in Andalusië vragen om bescherming

De Purperkoet (*Porphyrio porphyrio*) behoort tot de zeldzaamste vogelsoorten van Europa. Onlangs gaf Mocchi Demartis een overzicht van zijn voorkomen in Sardinië (Aves 9: 187), waaruit bleek dat het voortbestaan van de Purperkoet daar zeer twijfelachtig is. In Andalusië, het enige gebied van Europa waar *Porphyrio* nog regelmatig voorkomt, is van de levenswijze van deze geheimzinnige rietbewoner weinig bekend.

Omtrent broedaantallen tast men volledig in het duister, maar iedereen is het er over eens dat deze wondermooie vogel uitgesproken lokaal voorkomt. De Purperkoet bleef inderdaad verborgen voor menige 'Coto Donana'-expeditie (hierover meer in het prachtige werk 'Portrait of a Wilderness') en ook in het moerasje van El Rocio, dorpje op ± 12 km van het WWF-reservaat 'Coto Donana' gelegen, hebben vele vogelwaarnemers vruchteloos getracht een glimp op te vangen van deze uitgesproken zeldzaamheid.

Augustus 1973 was, door het droge klimaat in Zuid-Spanje voor de waarneming van de Purperkoet zeer gunstig. Buiten de 'Coto Donana', op dit ogenblik voor de buitenlandse bezoeker gesloten, bleef een klein moeras nabij El Rocio, het enige gebied dat een beetje watervogelleven vertoonde. Naast enkele Waterhoentjes en Meerkoeten, observeerden wij hier op 18 augustus niet minder dan acht Purperkoeten, zeven oude vogels en één jong. Na urenlange observatie werd het duidelijk dat de gehele populatie Purperkoeten van dit klein moeras werd gezien. Tijdens de waarnemingsperiode waren onvergetelijke gedragingen talrijk, zoals het gebruik van de zeer lange tenen bij het voedselzoeken en het weifelend slenteren aan de randen der rietkragen.

Twee dagen nadien bezochten wij het moerasje van El Rocio opnieuw. Het was er nu ijselijk stil en een jongen uit de naaste omgeving betrad het terrein om achter een struikje twee dode Purperkoeten te halen en mee te nemen. Later kon vernomen worden dat beide exemplaren gevangen werden in een slagkool. De zelfde dag hebben wij, opnieuw na urenlange observatie, nog drie verschillende vogels in het moerasje geteld. Hierdoor leed het geen twijfel dat te El Rocio in twee

dagen tijd vijf Purperkoeten verdwenen. Dat de Purperkoet nog regelmatig als jachttrofee in Andalusië geschoten wordt, is in dit tijdschrift reeds vroeger vermeld in het belangwekkend artikel van ir. P. G. de Vries (jrg. 15: 346). In ons geval ging het eerder om een museumvangst. Hiervoor pleitte o.m. de gaafheid van de vogels, naast andere gegevens die inmiddels aan Spaanse deskundigen zijn bericht.

Thans mogen alle Europese instellingen voor natuurbehoud zeer ongerust zijn over de toestand van de Purperkoet in Andalusië. Men kan de vraag stellen, of de bescherming van de Purperkoet binnen enkele reservaten, zoals 'Las Nuevas' en de 'Coto', voldoende zal zijn om de soort in stand te houden. Nu de omgeving van de 'Coto Donana' met rasse schreden door het toerisme wordt ingelijfd, mag vurig gehoopt worden op een degelijke bescherming van enkele nabijgelegen kleine gebieden, zoals het onvergetelijke moerasje van El Rocio.

- Dr. J. van Impe, dr. Van de Perrele, 130, B - 2200 - Borgerhout

Broedende Nijlganzen bij het Kralingse Bos

In het voorjaar van 1972 zijn op de Kralingse Plas twee Nijlganzen verschenen die enige tijd later een geslaagde broedpoging hebben gedaan. Dit leverde op 2 juli twee kuikens op. Door grote nalatigheid van enkele vissers was op het grasveld langs de plas een stuk nylonvisser achtergebleven waar het wijfje met de poten in verward raakte. Zij werd daardoor sterk in haar bewegingen belemmerd. Vele pogingen de vogel te helpen mislukten en de opvoeding van de beide jongen werd door het mannetje overgenomen. Ten slotte lukte het toch het wijfje te pakken en van het snoer te bevrijden, doch voor één poot was het reeds te laat, daarvan bleef slechts een stompje over. Medio november verdwenen de ganzen, vermoedelijk naar warmere streken.

Eind februari 1973 waren ze evenwel tot mijn verbazing alle vier weer terug. De beide jongen werden uit de bosvijver verjaagd en de geschiedenis herhaalde zich. Op 22 mei waren er wederom 2 kuikens. Een verheugend stukje ornithologie midden in een grote stad.

- Mevr. C. Prijdekker-Kooyman, Kralingseweg 119, Rotterdam-16

Foto: A. H. N. Schaap

Naamplaat voor de JAN DEKKER Observatiehut

Dank zij de heer E. H. Jager te Delft waarmee wij via de heer A. H. N. Schaap in contact kwamen zal zeer binnenkort de hierbij afgebeelde naamplaat in de JAN DEKKER Observatiehut bij Terneuzen worden aangebracht. Voor het maken van deze prachtige plaat zijn wij de heer E. H. Jager zeer erkentelijk. Zoals bekend kunnen ook niet-leden van de Vogelwacht 'De Steltkluut' gebruik maken van de observatiehut. Telefonische afspraken voor het afhalen van de sleutel bij G. Ottens (01150-3504) of G. M. P. Sponselee (01140-3707).

Massale vogelsterfte in Spaans nationaal park Donana

Het Wereld Natuur Fonds heeft in september enige Nederlandse deskundigen uitgezonden naar Spanje om daar hun Spaanse collega's behulpzaam te zijn bij het onderzoek naar de oorzaken van de massale vogelsterfte in het nationale park Donana. Dit natuurreservaat, dat ongeveer tien jaar geleden, door het Wereld Natuur Fonds werd aangekocht (o.m. met Nederlandse steun), ligt in een met naaldbos en kreupelhout bedekte vlakte langs de monding van de Guadalquivir in het zuidwesten van Spanje. Het is vooral beroemd als pleisterplaats en winterkwartier voor talloze Europese trekvogels. De sterfte van de tienduizenden vogels betreft voor zover thans bekend is niet minder dan 52 soorten. Daaronder bevinden zich onder andere de Europese Ooievaar, die toch al in zo ernstige mate wordt bedreigd, en de kolonie Lepelaars (normaal 200-300 vogels tellende) waarvan niet minder dan 80% zou zijn bezweken. De sterfte zal dan ook verstrekkende gevolgen hebben voor de vogelstand in vele Europese landen. De Nederlandse groep, die dr. José A. Valverde, directeur van het Estación Biológica de Donana en zijn mede-

werkers, heeft bijgestaan in hun onderzoek, bestond uit prof. dr. J. H. Koeman, hoogleraar in de toxicologie te Wageningen, dr. J. Haagsma, verbonden aan het Centraal Diergeneeskundig Instituut te Rotterdam (specialist op het gebied van het botulisme) en drs. M. F. I. J. Bijleveld van de staf van het Wereld Natuur Fonds in Morges, Zwitserland.

Blijkens inmiddels ontvangen berichten is komen vast te staan dat de vogelsterfte niet werd veroorzaakt door biociden, maar door botulisme (een vergiftiging veroorzaakt door de bacterie *Clostridium botulinum*). Men is er in geslaagd de infectie in te dammen, zodat deze beperkt is gebleven tot het gebied dat bekend staat als Las Nuevas. De resten van de dode vogels worden ter plaatse verbrand om verdere infectie te voorkomen. Er zullen bronnen worden geboord in veilige delen van het nationale park en er zal daar ook voedsel worden gestrooid om de vogels van de geïnfecteerde terreinen weg te lokken.

Prof. Koeman signaleerde als een wellicht nog grotere bedreiging voor het gehele gebied van de Marismas de opdringende bebouwing langs de kust, het toerisme én de jacht. Hij sprak van een walgelijke ontwikkeling rond het Spaanse natuurreservaat. (Panda Nieuws, nov. 1973, laatste nieuws).